

STROKOVNA SKUPINA ZA DELO Z OTROKI IN MLADOSTNIKI Z
MOTNJIAMI VEDENJA IN OSEBNOSTI PRI CENTRIH ZA
SOCIALNO DELO KOPER, PIRAN, IZOLA

Miha Rotar

Jeseni 1985 je bila na pobudo strokovnih delavcev obalnih Centrov za socialno delo ustanovljena na obali študijska skupina za delo s populacijo otrok in mladostnikov z motnjami v vedenju in osebnosti (MVO).

Pokazalo se je namreč, da je stikov med strokovnimi delavci premalo in da lahko uspešno delamo le povezani med seboj.

Poleg delavcev v centrih predstavljajo skupino še strokovni delavci v ustanovah, s katerimi centri tesno sodelujejo in ki se ravno tako ukvarjajo s to populacijo otrok in mladostnikov (in sicer: mladinski sodnik, namestnik javnega tožilca iz Kopra, pedopsihiatrinja iz pedopsihiatričnega dispanzerja v Luciji, kriminalista UJV Koper in terapevti terapevtskih skupin za otroke z MVO pri CSD Piran), občasno in po potrebi pa se srečanja skupine udeležujejo še drugi strokovni delavci SCZ in drugih obalnih ustanov, ki jih zanima to področje dela (direktorji CSD, tajniki OSSS, šolske svetovalne službe, predstavnica Svetovalnega centra Koper in sodnica za prekrške iz Pirana).

Skupina se sestaja redno, praviloma vsak prvi četrtek v mesecu v Centru za socialno delo Koper. Ima svojega vodjo, z njeno ustanovitvijo pa je seznanjena tudi obalna SZDL.

Sprva so trajali sestanki dve uri, sčasoma pa je postal ta čas prekratek, in tako so srečanja prerasla študijske dopoldneve.

Ob ustanovitvi skupine smo oblikovali splošne smernice za naše delo in utemeljili glavne naloge, ki naj bi jih opravljala naša srečanja. Na vsakem srečanju sestavimo podrobnejši dnevni red naslednjega sestanka. O delu in razpravah na teh študijskih dopoldnevih vodimo zapisnik.

K obravnavi posameznih tem smo povabili tudi dva predavatelja iz Ljubljane. O tem, kako potrebna so ta študijska srečanja in da na njih obravnavamo resnično zanimiva in pereča vprašanja, priča že to, da je udeležba zvečina polnoštevljena.

Glavne smernice našega dela so:

1. obravnavanje širših problemov, ki zadevajo delo članov skupine, in oblikovanje mnenj o njih (prenova organizacij za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ustanavljanje stanovanjskih skupin, prostovoljno delo, preventivna dejavnost itd.);
2. strokovno poglobljeno razpravljanje o posameznih vprašanjih, s katerimi se člani skupine srečujejo pri svojem delu; pomembno je, da ta vprašanja lahko obravnavamo z različnih vidikov (pravnega, specialpedagoškega, psihološkega, pedopsihiatričnega, socialnega itd.);
3. strokovno izpopolnjevanje članov skupine (obravnavanje strokovne literature, predavanja, poročila s seminarjev, kongresov in drugih strokovnih srečanj ipd.).

Iz zapisnikov o našem delu je razvidno, da smo se teh usmeritev držali, sproti pa smo srečanja dopolnjevali tudi z drugimi aktualnimi temami.

I.

Ena izmed tem, ki smo ji na naših srečanjih posvečali največ skrbi, je bilo razpravljanje o osnutku prenove organizacij za usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Osnutek je pripravila v ta namen ustanovljena komisija pri republiškem zavodu za šolstvo. Na naših srečanjih smo podrobno obdelali predvsem tisti del osnutka, ki se nanaša na MVO populacijo, in pripravili svoja mnenja in pripombe. Ustanovili smo tudi posebno delovno skupino, ki se je ukvarjala s tem. Naše mnenje je bilo, da so izhodišča, ki jih ponuja osnutek, ustrezna in dobro postavljena, zato vanje nismo posegali; pripravili pa smo analizo o potrebah na našem področju in oblikovali konkretne naloge, ki bi jih morali opraviti na podlagi usmeritev iz osnutka. Po našem mnenju bi se bilo treba na obalnem področju čimprej io-

titi ustanavljanja stanovanjskih skupin, ki bi dopolnjevale dosedanje zavodsko vzgojo. Svoje ugotovitve in razvojne načrte smo obdelali v pripombah in dopolnitvah k delovnem osnutku konceptualnih izhodišč za ustanavljanje in razvoj stanovanjskih skupin in eksperimentalno spremljanje njihovega delovanja. Pripombe smo poslali republiški komisiji.

Naše ugotovitve so, če jih na kratko povzamemo, take:

- a) Stanovanjske skupine bi v obalnih občinah potrebovali zlasti za pošolsko mladino (po 14. letu - vsaj 29 primerov), medtem ko za šolsko mladino (do 14. leta - 11 primerov) takšne skupine ta hip še niso tako nujno potrebne, saj je teh otrok manj, poleg tega pa lahko za zdaj te naloge še kolikor toliko zadovoljivo opravljajo obstoječi vzgojni zavodi. Seveda bi bila tudi ta mladina potrebna intenzivnejšega vodenja in usmerjanja, vendar trenutne možnosti še ne dopuščajo razmišljanja o stanovanjskih skupnostih za te otroke.
- b) Ustanavljanje stanovanjskih skupin je na obalnem področju nemara še nujnejše kot drugod zaradi nekaterih posebnih okoliščin:
 - Intenzivno priseljevanje od leta 1954 naprej močno spreminja življenjski slog tako posameznikov kakor družin. To je toliko bolj pereče, ker spadajo priseljenci zvečine med manj izobražene in materialno šibke plasti prebivalstva. Vzrok za tolikšno spreminjanje populacijske sestave je zlasti ekstenzivni razvoj gospodarstva (koprsko pristanišče, Tomos, gostinstvo, gradbeništvo).
 - Nizka življenjska in kulturna raven skupaj z lomljenjem tradicionalnih življenjskih vzorcev (slabe stanovanjske razmere, majhne gnotne možnosti, patriarhalni odnosi ipd. na eni strani in emancipacija žensk zaradi zaposlovanja, rahljanje starih družinskih vezi in razpadanje nekdanjih velikih družin na manjše ipd. na drugi strani) podira klasično razdelitev vlog v družini, to pa povzroča močne pretrese tako med zakonci in še bolj pri otrocih, ki se v tem vmesnem kaosu med propadajočimi stari vrednotami in še neizoblikovanimi novimi najteže znajdejo in nemalekrat sploh izgubijo vsako orientacijo. Dodati pa je treba še družine, ki zaradi navedenih vzrokov ali posebnosti poklicev na obalnem področju (pomorci, sezonci, delo v Italiji) živijo bolj ali manj ločeno ali pa so

matere samohranilke.

- Vse to se kaže v naraščanju najrazličnejših socialnih problemov na našem področju (alkoholizem, kazniva dejanja, razpadi družin idr.). Zlasti vznemirljivo pa je, da so pri teh negativnih pojavih vse večkrat udeleženi otroci in mladostniki. Vseh teh problemov naši centri kratko malo ne morejo več obvladovati, čeprav se zadnji čas, zlasti ko gre za otroke, ukvarjajo tudi z alternativnimi oblikami preventivnega dela (terapevtske skupine), ravno tako pa, vsaj kar zadeva mladino, tudi vzgojni zavodi in delo v njih ne zadoščajo.
- Vse to zahteva, da na obalnem področju čimprej razvijemo poleg vseh vrst preventivnih dejavnosti še ustrezno prevzgojno delo v stanovanjskih skupinah. Ustanovitev teh skupin je torej neizbežna in nujna, seveda pa tudi nadvse zahtevna naloga, saj ne zadošča samo spoznanje, da so potrebne, marveč je treba poskrbeti tudi za ustrezne kadrovske, finančne, prostorske in druge možnosti zanje.

c) Naša skupina je pri svojih pripombah vse to upoštevala in izdelala naslednje akcijske usmeritve:

1. Stanovanjske skupine naj bi bile v začetku organizacijske enote pri CSD v obalnih občinah. Po eksperimentalnem obdobju se bo pokazalo, kakšna organizacija je najustreznejša – da ostanejo še naprej povezani s CSD ali da postanejo samostojne.
2. Vsaka občina (oziroma CSD) naj bi imela svojo stanovanjsko skupino. Glede na sedanjo mrežo srednjih šol naj bi bili mladostniki vključeni v stanovanjsko skupino v tisti občini, kjer hodijo v šolo. Izredno pomembno je namreč, kot menimo, da otroke ne iztrgamo iz njegovega okolja. Za začetek naj bi se po predlogu republiške komisije ustanovila eksperimentalna stanovanjska skupina pri CSD Koper, potem pa bi po njenem zgledu ustanovili stanovanjski skupini še v Izoli in Piranu.
3. Stanovanjske skupine naj bi imele otroke v popolni oskrbi, obstajale pa naj bi tudi možnosti za dnevno vodenje.
4. Delo z mladostniki v teh skupinah mora biti specialpedagoško, interdisciplinarno in timsko. Poleg dodeljenih stalnih pedagogov bi morali pri njem sodelovati strokovni delavci CSD, po potrebi pa tudi drugi.

Čimprej je treba izdelati podroben delovni program z metodičnimi smernicami za delo v stanovanjskih skupinah.

5. Delo z mladostniki v stanovanjskih skupinah lahko opravljajo, kot menimo, samo delavci z ustrežno (družboslovno) višjo ali visoko izobrazbo, in seveda, ustreznimi osebnostnimi lastnostmi in nagnjenji.
6. Za te kadre je treba organizirati nenehno sistematično dopolnilno strokovno usposabljanje in izobraževanje. Ravno tako je treba premisliti tudi o supervizijski in svetovalni strokovni pomoči tem delavcem.
7. Pri ustanavljanju in delovanju stanovanjskih skupin bodo morale ves čas sodelovati vse službe, ki se na našem področju ukvarjajo s problematiko otrok in mladostnikov.
8. Stanovanjske skupine naj bi se financirale po naslednjem ključu:
 - republiška izobraževalna skupnost naj bi iz svojega proračuna zagotovila sredstva za nakup oziroma adaptacijo potrebnih stanovanjskih prostorov in opreme ter financirala prvo eksperimentalno skupino (v Kopru);
 - občinska izobraževalna skupnost naj bi prispevala sredstva za vzgojno-izobraževalni del programa stanovanjskih skupin;
 - občinska skupnost socialnega skrbstva naj bi dala sredstva za oskrbne stroške gojencev.
9. Predloge, kateri mladostniki naj se dodelijo stanovanjskim skupinam, bodo dajali CSD v soglasju z drugimi svetovalnimi službami in starši po predpisanem uradnem postopku.

Precej koristnih misli v zvezi s stanovanjskimi skupinami se nam je utrnilo na naši strokovni ekskurziji pri že obstoječih stanovanjskih skupinah v Ljubljani, ki delujejo pri VZ Logatec in Višnja gora, in pa, ko nas je obiskal član republiške komisije za prenovu Franc Imperl. Odzval se je našemu vabilu in nas na enem od naših srečanj temeljito seznanil z zasnovo osnutka prenove in njegovimi glavnimi intencijami. Podprl je naše načrte za ustanavljanje stanovanjskih skupin, saj je tudi sam menil, da so v našem območju nadvse potrebne. V njih bi se namreč

- obravnavale prehodne težave mladostnikov z MVO,

- nadomeščala zavodska vzgoja,
- nadaljevala zavodska vzgoja.

V prihodnje torej čaka našo skupino oziroma komisijo, ki smo jo sestavili, kot prva naloga, da izdela akcijski program, pritegne k njegovemu izvajanju vse strokovne in pristojne družbenopolitične dejavnike in tako ustvari realne možnosti za ustanovitev prve stanovanjske skupine v Kopru.

Naslednji sklop vprašanj, ki ga je obravnavala naša študijska skupina, se nanaša na prostovoljno delo na našem področju in dosedanje izkušnje v zvezi z njim.

K obravnavanju te tematike nas je spodbudilo zlasti jugoslovansko posvetovanje o prostovoljnem delu v socialnih dejavnostih, ki je bilo leta 1985 v Ljubljani. Razpravljali smo o tem, kakšne so možnosti za prostovoljno delo z MVO populacijo na obalnem področju, in pri tem zadeli zlasti ob naslednja vprašanja:

1. kdo je prostovoljec;
2. ali je prostovoljec tudi tisti, ki se s tem delom ukvarja med študijsko prakso;
3. kako bi bilo treba reorganizirati naše CSD, če bi prostovoljno delo res postavili na noge, oziroma kje so meje strokovnega dela CSD;
4. kdo naj bo mentor takega dela; v zvezi s tem vprašanjem pa sta še naslednji dve:
 - ali je na obali takšno delo sploh možno, glede na to da tukaj ni študentskega centra, in
 - kako povezati strokovno in prostovoljno delo.

Direktorica CSD v Kopru Marija Perkovič nam je ob tem povedala, da sta leta 1984 koprski CSD in Dom učencev Heroj Tito to dejavnost že začela, žal pa je delo po odhodu učencev, ki so ga opravljali, zamrlo, povrhu pa se je pokazalo, da mora potekati na trdnejših strokovnih temeljih.

Med razpravo smo ugotovili, da ta hip na obalnem področju ni možnosti, da bi začeli organizirati prostovoljno delo v zaželeni obliki, kajti pri sedanji kadrovski zasedenosti CSD so strokovni delavci že tako preobremenjeni, zato se ne bi

mogel nihče posvetiti temu zahtevnemu delu.

Preden bi se lotili česa takega, bi bilo treba vsekakor izdelati natančen akcijski načrt, poleg strokovne plati bi moral obsegati tudi kadrovski in finančni program. K izpeljavi akcije bi bilo treba obvezno pritegniti mladinske organizacije v naših občinah, kajti prevzeti bi morale del konkretnih nalog in obveznosti.

Strinjali smo se, da lahko naša študijska skupina trenutno stori edino to, da da pobudo za oživitve te dejavnosti na obali. Z našo zamisljivo bomo najprej seznanili obalne srednje šole in koprsko pedagoško akademijo. Vsem bomo poslali pismeno vabilo k sodelovanju, poleg tega pa bomo vodstva omenjenih šol tudi osebno obiskali in jim podrobneje predstavili zamisel o prostovoljnem delu. Dal bomo tudi pobudo, naj bi bilo prostovoljno delo del obvezne študijske prakse študentov pedagoške akademije.

II.

Razpravljanja o teh stvareh so neizbežno pripeljala do pogovorov o tem, kako mladina na našem področju preživlja svoj prosti čas in koliko možnosti sploh ima, da ga konstruktivno izrabí. Ugotovili smo, da teh možnosti malodane ni in da mladini dejansko ne preostaja skoraj nič drugega, kot da se zbira po cestah, parkih, stanovanjih, garažah, kletih, gostinskih lokalih, disco klubih, plažah ipd. Vse te združbe so prepuščene bolj ali manj same sebi in nič čudnega ni, če so med njimi tudi negativne. O tem je bil med drugim govor v intervjuju Mihe Rotarja za radio Koper jeseni 1985, sploh pa bi zaslužila ta tematika širšo obravnavo.

Naša skupina je o njej širše razpravljala ob predavanju strokovnega delavca na Inštitutu za kriminologijo v Ljubljani, mag. Bojana Dekleve. Govoril nam je o mladinskih združbah in odklonskem vedenju. Seznanil nas je z izsledki teh raziskav, ki so jih na inštitutu izvedli v letih 1982-1986. Temeljno spoznanje je: združevanje mladine samo po sebi ni nič slabega, narobe, je nadvse normalno in potrebno; problem nastane, ko zadenemo ob možnosti, ki jih mladina za to združevanje ima. Glavno preventivno delo bi bilo torej treba zastaviti takoj.

Raziskave tudi kažejo, da se v Sloveniji starost storilcev kaznivih dejanj znižuje in da med njimi narašča delež otrok med 13. in 14. letom, prevladujejo pa otroci iz nižjih družbenih plastí.

Ena od raziskav se je konkretno ukvarjala z negativnimi mladinskimi združbami v SRS. ugotovila je, da jih je približno 40, da so praviloma manjše (5-7 otrok), tesno prijateljsko povezane, občasne ali trajne.

Med razpravo po predavanju smo govorili predvsem o takih združbah v obalnih občinah in preventivnem in prevzgojnem delu z otroki, ki jih sestavljajo. Irena Fister je kot tipično navedla t.i. "garaže", skupino, ki se zbira v koprskem OI-mu, Miha Rotar in dr. Milojka Kopilovič pa sta orisala tipično združevanje otrok v Piranu.

Ob tem se je razvnela razprava, prvič, o tem, kakšne možnosti imajo otroci za združevanje, in drugič, o tem, kako se otrokom približati. Strinjali smo se, da je najbrž res najustreznejša sodobna ameriška metoda, ki se ravna po načelu: "Pojdimo tja, kjer otrok je", namesto da problematične otroke kličemo na obravnavo v pristojne ustanove. Slednje je mogoče in koristno šele potem, ko z otrokom že nekaj časa delamo v njegovem vsakdanjem okolju.

Za takšno delo ho treba doseči več delovne povezanosti, sodelovanja med CSD, svetovalnimi centri, šolami, ZSM, SZDL, KS, kriminalisti in drugimi. Zametki te dejavnosti in prvi uspehi pa se kažejo v delu terapevtskih skupin v Piranu.

Marsikateri podatek, ki ga je v svojem predavanju navedel mag. Dekleva, se močno ujema s podatki, ki smo jih izvedeli iz zaključnih poročil CSD, UNZ, sodišča in TJT o delu z MVO populacijo v letu 1986. Zlasti vznemirljivo je, da zlasti v zadnjih dveh letih močno narašča mladostniško prestopništvo v vseh treh obalnih občinah. Posebej vidno je, da je med storilci kaznivih dejanj iz leta v leto več otrok in mlajših mladoletnikov. Najpogostejša kazniva dejanja so tatvine, nasilništvo in uničevanje tuje lastnine. Poleg tega se pri teh otrocih slabša učni uspeh, so nemirni in agresivni, vse bolj pa je med njimi razširjeno tudi čezmerno uživanje alkohola.

Kriminaliteto med mladostniki lahko preprečujemo samo s še tesnejšim sodelovanjem strokovnih služb, pritegnitvijo staršev, da bodo pri delu pomagali in se zanj zanimali, in podporo vseh družbenopolitičnih dejavnikov.

Zaradi teh vznemirljivih podatkov je nujno, da naši centri okrepijo predvsem svoje preventivno delo, še zlasti med osnovnošolskimi otroki. Pri tem je treba izpopolnjevati spoznanja in izkušnje, ki so si jih pri preventivnem delu pridobili v CSD Piran, kjer že dve leti delujeta terapevtski skupini za osnovnošolske otroke s težavami v odraščanju.

Na enem izmed srečanj smo tako predstavili delo omenjenih terapevtskih skupin. Ena zajema otroke od 1. do 4. razreda osnovne šole, druga pa otroke od 5. do 8. razreda, in sicer gre za različne otroke z osnovnih šol v piranski občini. Piranski CSD je vse te otroke in njihove družine že prej dalj časa individualno obravnaval, v glavnem na pobudo šolskih svetovalnih delavcev.

Skupini se sestajata po enkrat tedensko in delata vsaka po svojem posebnem programu. Vodita ju po dva terapevta, skupini imata tudi svojega supervizorja. Ob koncu šolskega leta skleneta skupini svoje delo na enotedenskem terapevtskem taboru, lani je bil v Smledniku, letos pa v Dobrni.

To preventivno delo se je že doslej izkazalo za zelo koristno, to dokazuje med drugim že dejstvo, da noben od otrok, ki so zajeti v delo skupin, odtlej ni več ponovil kaznivega dejanja, pri večini se je zboljšal tudi učni uspeh. Žal ovirajo delo skupin neprimerni prostori pa tudi sodelovanje staršev je šibko. To prepotrebno delo bomo poskusili v občini še izboljšati in razširiti, predvsem pa bomo morali prepričati starše, da je za napredovanje njihovih otrok nujno, da tudi oni sodelujejo pri delu terapevtskih skupin.

(Več o terapevtskih skupinah je napisano v članku Terapevtska skupina v Piranu in njen razvoj, objavljenem v letošnji 25. številki Ptíčkov brez gnezda, pripravljamo pa tudi poročilo o izvedbi terapevtskih taborov v Smledniku in Dobrni.).

Na več srečanjih smo obravnavali posamezne zahtevnejše primere MVO otrok.

Takšne predstavitve so pripravili delavci vseh treh CSD, v prihodnje pa naj bi nam o svojih izkušnjah govorili tudi strokovni delavci od drugod.

Tako skupno obravnavanje nam omogoča, da vsak primer analiziramo z različnih strokovnih vidikov in ugotovimo, kako ravnati. S tem na eni strani pomagamo posameznim članom skupine razreševati strokovne dileme, s katerimi se srečujemo pri vsakdanjem praktičnem delu, na drugi strani pa se razbremenjujemo, to pa je nadvse pomembno s psihohigienskega stališča. Pomembno je tudi, da ob takih analizah spoznavamo, kako se nekega problema lotevajo različne strokovne službe. S tem dobivamo širši vpogled v potek obravnavanja nekega mladostnika, hkrati pa nam to omogoča, da s skupnim delom marsikdaj preprečimo nepotrebno odpiranje ran, ki bi jih mladostnik sicer utegnil po nepotrebnem dobiti med neizbežnimi obravnavami pri različnih službah.

Ravno ta del naših študijskih srečanj članov skupine najbolj koristi, saj nam daje potrebne strokovne povratne informacije (feedback), ki jih drugje ne moremo dobiti, to pa nam pomaga, da se pri praktičnem delu oglbamo rutini in ga nenehoma izboljšujemo, poleg tega pa nam je odziv kolegov v veliko moralno podporo, ki jo pri svojem zahtevnem delu nujno potrebujemo, saj bi sicer nemalokrat imeli vtis, da delamo v prazno.

III.

Član skupine, ki se udeleži kakega strokovnega posvetovanja, seminarja ipd., pripravi o tem poročilo, zato da se z vsebino seznanimo tudi drugi. Zaradi pičlih finančnih sredstev, ki so v naših CSD na voljo za strokovno izpopolnjevanje, namreč ni mogoče, da bi se strokovnih srečanj udeleževalo po več strokovnih delavcev, čeprav bi bilo to nemalokdaj potrebno in koristno. S takim medsebojnim obveščanjem o novostih na našem področju tako vsaj deloma zapolnujemo to vrzel.

Eno tako srečanje smo pripravili tudi sami, in sicer 16.4.1987 v prostorih Centra za korekcijo sluha in govora v Portorožu. Povabili smo direktorje slovenskih vzgojnih zavodov, predstavnike republiškega zavoda za šolstvo, republiških komi-

tejev za vzgojo in izobraževanje ter zdravstveno in socialno varstvo in republiškega sekretarja za pravosodje. Z gosti smo se pogovarjali o konceptualnih izhodiščih za ustanavljanje stanovanjskih skupin in prenovi slovenskih vzgojnih zavodov, s svojo razpravo pa smo se neposredno vključevali tudi v program Vala 202 na ljubljanskem radiu.

Povabljeni smo poleg tega seznanili z razvojem in oblikami preventivnega dela na obali, načrti za prihodnost, in seveda, s težavami, ki nas pestijo.

Po uradnem delu srečanja smo si skupaj ogledali sedanjí Center za korekcijo sluha in govora in novo lokacijo zanj, ob tem pa med prostim pogovorom izmenjali še kopico izkušenj in mnenj.

Prpravili smo tudi dve strokovni ekskurziji, že omenjeno k stanovanjskim skupinam v Ljubljani in pa v vzgojni zavod v Preddvoru pri Kranju. Tamkajšnji kolegi so nas seznanili s svojim delom in nam razložili svoje izkušnje in probleme, ob katere zadevajo, mi pa smo jim povedali nekaj več o tem, kar delamo na obali.

Škoda je, da nam finančne možnosti ne dopuščajo, da bi pripravili več takih srečanj, zlasti ker je na našem področju dela sodelovanje z drugimi strokovnjaki v Sloveniji nujno potrebno. Pri vsakdanjem delu namreč lahko človek kmalu otopi in začne ravnati rutinsko, izmenjavanje mnenj s kolegi pa ga, obratno, sili, da preskuša in uporablja zmeraj nova spoznanja in metode.

IV.

V prihodnje bo naša študijska skupina nadaljevala delo, ki si ga je zadala ob ustanovitvi, hkrati pa ga bo dopolnjevala z novimi nalogami, ki so se pokazale med našim delovanjem in jih vnaprej ni bilo mogoče predvideti.

1. Predvsem bi radi skupino razširili še s strokovnimi delavci iz ČSD Sežana, Postojna in Ilirska Bistrica.
2. Več se bomo ukvarjali z najnovejšo strokovno literaturo, saj smo doslej to malce zanemarjali, in se udeleževali vseh strokovnih srečanj na obali in drugod.

3. Vsak član skupine naj bi v prihodnje temeljito obdelal vsaj eno temo iz naše stroke in jo predstavil drugim članom skupine. Iz tako zbranega gradiva nameravamo pozneje sestaviti krajši povzetek in ga ponuditi osnovnim in srednjim šolam, ki jih ta problematika zanima, na njihovo željo pa bi jim potem poslali tudi predavatelje.
4. Več pozornosti moramo posvetiti objavljanju člankov o našem delu, zlasti ker na nekaterih področjih strokovnega dela z MVO populacijo orjemo le-dino. Ravno tovrstne izkušnje so lahko pomembna informacija in spodbuda za strokovne delavce v drugih CSD po Sloveniji.
5. Radi bi pripravili več posvetovanj in okroglih miz o posameznih področjih našega dela in organizirali tudi kak vseslovenski seminar. Menimo, da bi bila zanj trenutno najprimernejša tema skupinsko terapevtsko delo z rizično populacijo v CSD.

Upamo, da nam bo uspelo zadovoljivo opraviti vse te naloge, seveda pa je marsikaj odvisno tudi od prostorskih in finančnih možnosti in razumevanja v okolju, kjer delamo.

Miha Rotar, specialni pedagog, vodja študijske skupine pri CSD Koper, Piran in Izola.